

Elucidation of the Professors' Attitude toward the Implementation of Student Mentoring in the Field of Medical Education: A Qualitative Study

Fatemeh Bambaeroo¹ , Reza Zarei^{2*} , Mojgan Amiranzadeh² , Nader Shahamat²

¹ Ph.D. Candidate in Educational Management, Department of Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

² Assistant Professor, Department of Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

*Corresponding Author:
Reza Zarei; Department of Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

Email:
zareireza955@gmail.com,
mara_man30@yahoo.com

Received: 23 Jul, 2020
Accepted: 09 Sep, 2020

Abstract

Background and Objectives: Improvement of the level of student development is one of the most important goals of the higher education system. Regarding the significance of providing and reinforcing the developmental opportunities in medical students and its impact on promoting the health community system, the present study aimed to explain the attitude of professors towards the implementation of student mentoring in the field of medical education.

Methods: The present study was conducted based on a qualitative design. The data were collected during the academic years of 2019-20 through conducting semi-structured interviews with the faculty members of Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran, and continued until the responses were fully reached. Accordingly, initially, 16 professors were selected according to the purposeful sampling method and face-to-face interviews with an approximate time of one hour were conducted in the professors' office. The data were analyzed based on a step by step content analysis through 6 steps.

Results: The participants included 16 cases (9 females and 7 males) with the academic ranks of professor (n=2), assistant professors (n=12), and instructors (n=2). In total, 25 basic themes were extracted and based on the overlapped content, 6 organizational contents were obtained during the research procedure. In the next stage, they were divided into three comprehensive contents of individual, professional, and social empowerment.

Conclusion: The implementation outcome of the student mentoring in medical sciences has been significant in various aspects and has remarkable effects on the improvement of students and the enhancement of the healthcare system of the country. The results indicated that according to the professors' attitudes, the components of individual, professional, and social empowerment can be achieved if mentoring is performed properly, especially in the field of medical sciences. Due to the sensitivity of this domain and its direct impact on human life and health, it has attracted a great significance. This study can be a basis for further studies related to mentoring in the higher education system.

Keywords: Attitude; Development; Education; Medical; Mentoring.

DOI: 10.29252/qums.14.6.50

تبیین نگرش اساتید در اجرای منتورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی: یک مطالعه کیفی

فاطمه بمبئی‌رو^۱، رضا زارعی^{۲*}، مژگان امیریان‌زاده^۲، نادر شهامت^۲

چکیده

زمینه و هدف: ارتقای سطح بالندگی دانشجویان از مهم‌ترین اهداف نظام آموزش عالی است. با توجه به اهمیت ایجاد و تقویت زمینه‌های توسعه در دانشجویان حوزه علوم پزشکی و تأثیر آن در ارتقای نظام سلامت جامعه، مطالعه حاضر با هدف تبیین نگرش اساتید در اجرای منتورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی انجام شد.

روش بررسی: پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی است که داده‌های آن در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ از طریق انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با اساتید هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز گردآوری شد و تا رسیدن پاسخ‌ها به حد اشباع ادامه یافت. بر همین اساس ابتدا ۱۶ نفر از اساتید طبق روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و مصاحبه‌ها به صورت چهره‌به‌چهره و با زمان تقریبی یک ساعت در اتاق کار اساتید انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها طبق شیوه تحلیل مضمون، گام به گام و طی شش مرحله انجام پذیرفت.

یافته‌ها: شرکت‌کنندگان شامل ۱۶ نفر (۹ زن و ۷ مرد) با رتبه علمی ۲ نفر استاد، ۱۲ نفر استادیار و ۲ نفر مربی بودند. ضمن این مطالعه، ۲۵ مضمون پایه استخراج شد و بر اساس هم‌پوشانی محتوایی، ۶ مضمون سازمان‌دهنده از آن‌ها به دست آمد که در مرحله بعد، تحت ۳ مضمون فراگیر شامل توانمندسازی فردی، توانمندسازی تخصصی و توانمندسازی اجتماعی تقسیم‌بندی شدند.

نتیجه‌گیری: طبق نتایج پژوهش حاضر، پیامدهای پیاده‌سازی منتورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی در ابعاد متعددی بروز داشته است و تأثیرات قابل‌تأملی در ایجاد بالندگی دانشجویان و به تبع آن ارتقای نظام سلامت کشور دارد. نتایج پژوهش نشان داد طبق نگرش اساتید، مؤلفه‌های توانمندسازی فردی، توانمندسازی تخصصی و توانمندسازی اجتماعی در صورت اجرای صحیح منتورینگ قابل دستیابی هستند و به‌ویژه در حوزه علوم پزشکی اهمیت دارند که به‌واسطه ماهیت خاص این عرصه، مواجهه مستقیمی با جان و سلامت آحاد انسانی دارد. این مطالعه می‌تواند زمینه‌ای برای مطالعات بیشتر مرتبط با منتورینگ در نظام آموزش عالی باشد.

کلیدواژه‌ها: آموزش پزشکی؛ بالندگی؛ منتورینگ؛ نگرش.

^۱ گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

^۲ استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

* نویسنده مسئول مکاتبات:

رضا زارعی؛ گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:

zareireza955@gmail.com,
mara_man30@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۹

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Bambaeeroo F, Zarei R, Amirianzadeh M, Shahamat N. Elucidation of the Professors' Attitude toward the Implementation of Student Mentoring in the Field of Medical Education: A Qualitative Study. Qom Univ Med Sci J 2020;14(6):50-59.

[Full Text in Persian]

تحصیلی، شخصی و حرفه‌ای آنان را مهیا سازد، برقراری ارتباط اثربخش در محیط دانشگاه با اساتید در قالب شیوه‌ای موسوم به منتورینگ (Mentoring) است. منتورینگ ارتباطی دوجانبه است که طی آن فرد باتجربه یا منتور (Mentor) به‌عنوان راهنما، الگو یا حامی برای فرد کم‌تجربه یا منتهی (Mentee) ایفای نقش می‌کند (۷). منتورینگ دانشجویان رشته‌های پزشکی و زمینه‌های وابسته در سراسر جهان و با اهداف متفاوت ایجاد می‌شود؛ از جمله افزایش علاقه به تخصص‌های بالینی، رشد حرفه‌ای و شخصی، افزایش علاقه به پزشکی دانشگاهی و ارائه مشاوره شغلی. همچنین منتورینگ از مؤلفه‌های اصلی برنامه‌های توسعه‌ای است که غالباً توسط دانشجویان پزشکی (سال بالا) هدایت می‌شود و هدف آن افزایش برنامه‌های کاربردی برای گروه‌های زیرمجموعه پزشکی است (۸). کارکرد اولیه چنین ارتباطی را می‌توان توسعه ظرفیت یادگیری منتهی از طریق انتقال دانش، فرهنگ سازمانی، خرد و تجارب دانست که به توسعه حرفه‌ای، آموزشی، سازمانی و شخصی منجر می‌شود (۹). از علل مهم افزایش روی‌آوری نهادهای اجتماعی به‌ویژه دانشگاه‌ها به اجرای منتورینگ، مزایای متعددی است که از این رهاورد کسب می‌شود.

Chung و Kowalski (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «استرس شغلی، منتورینگ، توانمندسازی روان‌شناختی و رضایت شغلی میان پرستاران» چنین بیان می‌دارند که کاهش استرس در محیط بالینی، توانمندسازی روان‌شناختی، بهبود کیفیت تعاملات اجتماعی و افزایش تولیدات علمی از جمله نتایج ارزشمند منتورینگ در رشته پرستاری به حساب می‌آید (۱۰). همچنین ارتقای توانمندی‌های فردی، افزایش قدرت صبر و تحمل، ایجاد حس مسئولیت‌پذیری، افزایش انگیزه تحصیلی، بهبود سازگاری گروهی، ارتقای سطح اعتمادبه‌نفس، افزایش تمایل به همکاری و به‌عهده‌گیری نقش‌های فعالانه منتهی در ارتباط با منتور از دیگر جلوه‌های قابل‌توجه منتورینگ دانشجویی است (۱۱). برنامه‌های منتورینگ بالینی از علل رشد حرفه‌ای دانشجویان پزشکی شناخته شده است و از مزایای به‌کارگیری آن می‌توان به بهبود حمایت و رسیدگی به بیماران، توسعه مهارت‌های تخصصی پزشکی، پرشدن خلأهای دانشی، آمادگی بیشتر برای ورود به محیط کار و مهیاشدن برای ورود به دوره دستیاری اشاره کرد (۱۲). با توجه به

نظام‌های آموزش عالی پیشرو در جهان با توجه به پیچیدگی‌های امروز جوامع، بر جهت‌دهی حرکت دانشجویان به سمت بالندگی همه‌جانبه تأکید دارند. این موضوع یکی از بارزترین ملاک‌های موفقیت عملکردی دانشگاه‌ها تلقی می‌شود (۱). از سوی دیگر، قشر جوان دانشجو طیف متنوعی از نیازها و کمبودها را دارد. ورود به دانشگاه با توجه به تغییر محیط آموزشی، حجم و سختی دروس و دوری از خانواده باعث به‌وجودآمدن تنش در دانشجویان می‌شود که می‌تواند به افت تحصیلی، آسیب‌های روحی، افسردگی و تغییر سبک زندگی آنان منجر شود؛ چنین شرایطی بدون تردید نیازمند رسیدگی و پایش هدفمند است (۲).

از مهم‌ترین معضلات گریبان‌گیر دانشجویان طی دوران تحصیل، کاهش کیفیت زندگی، کاهش تندرستی، افت تحصیلی و عقیدتی است (۳). همچنین بروز ناهنجاری‌های اخلاقی، روانی و فرهنگی در میان دانشجویان و مواجهه آنان با تنگناهای متعدد مالی، رفاهی و تناقضات فرهنگی نیز در این میان قابل ذکر است (۴،۵). توانمندسازی دانشجویان علوم پزشکی به‌منظور انجام وظایف حرفه‌ای در جامعه از اهداف اساسی نظام آموزش عالی در حوزه سلامت محسوب می‌شود. این صلاحیت به‌عنوان مجموعه‌ای منسجم از دانش، مهارت‌های شناختی، بالینی و بین‌فردی، همچنین خصایص شخصیتی بارز و پسندیده توصیف شده است. نظام‌های آموزشی در حوزه علوم پزشکی در تربیت نیروی انسانی سلامت که قادر باشند نیازهای مردم را برآورده کنند و موجب بهبودی و ارتقای بهزیستی آنان شوند نقشی کلیدی بر عهده دارند (۶).

مسئله عمده و واقعیت اساسی در پرورش دانشجویان، مشکلات متعددی است که آنان را احاطه کرده و در بسیاری مواقع هدف اصلی که همان پیشرفت علمی است تحت‌الشعاع منفی این شرایط قرار می‌گیرد. از عواقب چنین رکودی می‌توان به سرخوردگی، احساس بی‌کفایتی، هدررفت توانمندی و استعداد‌های نیروی انسانی جوان، ازبین‌رفتن هزینه‌های اختصاصی از جانب حوزه سلامت آموزش عالی و در مقیاس کلان، افت سطح علمی، اقتصادی، فرهنگی و درنهایت سطح کیفی نظام سلامت کشور اشاره داشت. آنچه می‌تواند دانشجویان را از چرخه تسلسلی و گرفتارماندن در انواع مشکلات رها کند و زمینه بالندگی

کاربردی مرتبط با موضوع مطالعه داشتند. بر همین اساس ۳ نفر از نمونه‌ها انتخاب و با آنان مصاحبه شد. در ادامه مصاحبه‌ها تجزیه و تحلیل شد و نتایج به دست آمده به عنوان مبنایی برای مصاحبه‌های بعدی در نظر گرفته شد و سؤالات مصاحبه طراحی شدند. به منظور پایبندی به اصول اخلاق در انجام پژوهش، به شرکت کنندگان توضیحاتی درباره هدف و روش مطالعه، شیوه جمع‌آوری اطلاعات، محرمانه بودن مصاحبه‌ها و ناشناس بودن ارائه شد. سپس از افرادی که موافق شرکت در این مطالعه بودند، خواسته شد که فرم رضایت‌نامه را امضا کنند. مطابق هماهنگی قبلی، مصاحبه‌ها در محل و زمان مقرر و در قالب چهره‌به‌چهره انجام و با ضبط کردن صدای مشارکت کنندگان انجام پذیرفت. هر مصاحبه حدود ۶۰ دقیقه طول کشید. مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که داده‌ها به حد اشباع برسد. بر این اساس در مجموع با ۱۶ نفر مصاحبه شد. مصاحبه‌ها ابتدا با سؤالات کلی آغاز و سپس مبتنی بر مطالب بیان‌شده، هدایت و تداوم یافت. محوریت سؤالات در خصوص متورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی و بدین شرح بود: ماهیت و مفهوم متورینگ از دیدگاه شما چیست؟ شما چه دیدگاه و نگرشی نسبت به اجرای متورینگ در حوزه آموزش علوم پزشکی دارید؟

پایاده‌سازی این روش بر مبنای شیوه شش مرحله‌ای Braun و Clarke (۲۰۰۶) (۱۶) انجام گرفت که مشتمل بر این مراحل بود: گام نخست شامل آشنایی اولیه با متن مصاحبه‌ها بود؛ طی این مرحله به منظور دستیابی به ادراک کامل، متن مصاحبه‌ها چندین مرتبه بازخوانی شد. گام دوم به کدگذاری اولیه بخش‌های برجسته و تعیین‌کننده متن مصاحبه مربوط بود که محقق آن را مشخص و متمایز کرده بود و به دنبال آن کدهای اولیه استخراج شد. به همین منظور کدهای متعدد به صورت مضمون معین و طی چندین مرتبه بازبینی در قالب مضامین غیر تکراری مشخص شدند. در مرحله چهارم مضامین تعیین‌شده مجدد مرور شدند، با این هدف که مضمون‌ها گروه‌بندی شوند و هر یک در گروه همخوان و مشابه خود قرار بگیرند. در مرحله پنجم به مضامین، عناوین مشخصی اطلاق شد. طی مرحله ششم تمام مضامین استخراج‌شده در قالب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی و در جدول قرار داده شدند.

موارد گفته‌شده و لزوم آگاهی از دیدگاه اساتید هیئت علمی نسبت به اجرای متورینگ به عنوان افرادی که ارتباط مداوم و مستقیم با دانشجویان دارند، تحقیق حاضر با هدف تبیین نگرش اساتید به اجرای متورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی انجام شد.

روش بررسی

پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی بود که داده‌های آن در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ از طریق انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با اساتید هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام پذیرفت. برای تحلیل مصاحبه‌ها نیز از شیوه تحلیل مضمون استفاده شد. مطالعه کیفی نوعی پژوهش است که یافته‌های آن حاصل روش‌های آماری یا سایر شیوه‌های کمی‌سازی نیست، بلکه روشی است که باعث دستیابی به ادراک و شناخت عمیق نسبت به مفاهیم از طریق تجارب مختلف انسان‌ها از منظر خود آن‌ها می‌شود (۱۳). تحلیل مضمون روشی برای شناخت و تحلیل گزارش‌های موجود در داده‌های حاصل از پژوهش کیفی است (۱۴). پیاده‌سازی روش تحلیل مضمون بر فرایند کدگذاری مبتنی است. مضمون بیانگر مفهوم الگوی موجود در داده‌هاست و با پرسش‌های پژوهش مرتبط است. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است که داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. مجموعه مضامین استخراج‌شده تحت سه گونه متفاوت نظام‌مند می‌شوند که عبارت‌اند از: مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی موجود در متن)، مضامین سازمان‌دهنده (مقولات به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه)، مضامین فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به عنوان یک کل) (۱۵).

به منظور انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، شرکت کنندگان به روش نمونه‌گیری هدفمند و با لحاظ کردن این معیارها انتخاب شدند: عضویت در هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، سابقه تدریس به مدت حداقل ۱۲ سال، تخصص در یکی از رشته‌های پرستاری، مامایی، اتاق عمل، هوشبری و فوریت‌های پزشکی و تمایل به شرکت در تحقیق. سؤالات مصاحبه بر اساس مبنای نظری و پیشینه تدوین شد. سپس افرادی شناسایی شدند که اطلاعات

Archive of SID

توانمندسازی تخصصی و توانمندسازی اجتماعی» به دست آمد (جدول ۲).

طبق نگرش اساتید، مؤلفه‌های توانمندسازی فردی، توانمندسازی تخصصی و توانمندسازی اجتماعی در صورت اجرای صحیح متورینگ، قابل دستیابی و حائز اهمیت هستند؛ به‌ویژه در حوزه علوم پزشکی که به‌واسطه ماهیت خاص این عرصه، مواجهه مستقیمی با جان و سلامت آحاد انسانی دارد. توانمندسازی فردی از جمله مضامین فراگیر در اجرای متورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی به شمار می‌رود و شامل زیرطبقات شکوفایی شخصیتی و شکوفایی تحصیلی است.

شکوفایی شخصیتی یکی از مضامین سازمان‌دهنده در اجرای متورینگ است. افزایش انگیزه، افزایش خودشکوفایی و اعتماد به نفس، پایش و تأمل در وضعیت فعلی، افزایش انعطاف‌پذیری، افزایش حس مسئولیت‌پذیری، کشف و توجه به سایر استعدادها، کاهش اضطراب در نتیجه طرح دغدغه‌ها و مشکلات، دستیابی به تعادل فکری و روحی و تقویت مهارت‌های ارتباطی از مضامین پایه طبقه مذکور هستند.

«وقتی دانشجو ببیند از طرف اساتید حمایت و دیده می‌شود، خیلی در بیشتر شدن انگیزه و تلاشش مؤثره (ش ۱۲)». «از جمله اتفاقات مثبتی که در نتیجه متورینگ رخ می‌دهد این است که دانشجو به تدریج خیلی از استعدادها و توانمندی‌های خودش رو می‌شناسه (ش ۱)». «خیلی از دانشجویها به خاطر دوری از خانواده، مشکل بودن درس‌ها و مواردی مثل این به تدریج دچار کمبود اعتماد به نفس می‌شن. از اثرات متورینگ دانشجویی اینه که این نقاط ضعف رو برطرف می‌کنه و اون‌ها رو به حد خودشکوفایی می‌رسونه (ش ۱۳)». «یکی از وظیفه‌های متور و به دنبال اون یکی از ثمره‌های متورینگ، وادار کردن متنی به پایش و بررسی وضعیت حال و دقت در چیزیه که هست (ش ۶)». «زمانی که متنی بازتاب مثبت عمل به نصیحت‌های متور خودش رو در تغییرات تحصیلی و شخصیتی و فکری خودش می‌بیند، به انعطاف بیشتری دست پیدا می‌کنه (ش ۲)». «در جلسه‌های متورینگ، متور بر اساس نیازمندی‌های متنی مسئولیت‌های متعددی رو به عهدش می‌ذاره که این مسئله باعث می‌شه به تدریج مسئولیت‌پذیری متنی تقویت بشه (ش ۱۴)». «از جمله اتفاقات مثبتی که در متورینگ رخ می‌ده اینه

روایی داده‌ها در پژوهش حاضر از طریق این ملاک‌ها کنکاش شد: اعتبار (Credibility): بدین معنا که از دیدگاه مشارکت‌کنندگان تا چه اندازه معانی اطلاق‌شده به یافته‌ها با واقعیت سازگاری و همخوانی دارند (۱۷). برای بررسی این معیار از شرکت‌کنندگان درخواست شد ضمن مطالعه یافته‌ها، میزان سازگاری و همخوانی آن‌ها را با نگرش خویش بیان کنند.

اعتماد (Dependability): به مفهوم پایایی بود و هدف آن تبیین میزان قابل اعتماد بودن نتایج پژوهش است (۱۸)؛ به همین منظور محققان گزارش کاملی از جزئیات پژوهش را به مشارکت‌کنندگان ارائه کردند.

تأییدپذیری (Confirmability): در پژوهش کیفی به معنای قدرت تحلیل و دقت داده‌ها و میزان تأیید آن‌هاست (۱۷). برای دستیابی به این معیار، محققان متن مصاحبه‌ها و مضامین استخراج‌شده را در اختیار پژوهشگرانی قرار دادند که با شیوه تجزیه و تحلیل کیفی آشنایی داشتند و بررسی صحت فرایند کدگذاری را از ایشان خواستار شدند.

یافته‌ها

شرکت‌کنندگان این مطالعه شامل ۱۶ نفر از اساتید هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز بودند که ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنان در جدول ۱ مشاهده می‌شود.

در پژوهش حاضر از طریق انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با اساتید و استخراج نگرش‌های آنان در اجرای متورینگ و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، ۲۵ مضمون پایه، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۳ مضمون فراگیر شامل «توانمندسازی فردی،

جدول شماره ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

ویژگی جمعیت‌شناختی	تعداد	درصد
جنسیت		
زن	۹	۵۶/۲۵
مرد	۷	۴۳/۷۵
مرتب علمی		
استاد	۲	۱۲/۵۰
استادیار	۱۲	۷۵
مری	۲	۱۲/۵۰
جمع	۱۶	۱۰۰

جدول شماره ۲: تحلیل مضمون تبیین نگرش اساتید در اجرای منتورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
		۱ افزایش انگیزه
		۲ افزایش خودشکوفایی و اعتمادبه‌نفس
		۳ پایش و تأمل در وضعیت فعلی
		۴ افزایش انعطاف‌پذیری
	شکوفایی شخصیتی	۵ افزایش حس مسئولیت‌پذیری
		۶ کشف و توجه به سایر استعدادهای فردی
توانمندسازی فردی		۷ کاهش اضطراب در نتیجه طرح دغدغه‌ها و مشکلات
		۸ دستیابی به تعادل فکری و روحی
		۹ تقویت مهارت‌های ارتباطی
		۱۰ بهبود وضعیت تحصیلی
	شکوفایی تحصیلی	۱۱ افزایش تمایل به یادگیری
		۱۲ طی موفقیت‌آمیز دوران دانشجویی
		۱۳ تقویت روحیه مطالبه‌گری علمی
		۱۴ ایجاد زمینه حمایتی به‌منظور توسعه تخصصی متنی
	تعالی حرفه‌ای	۱۵ توسعه شبکه‌سازی حرفه‌ای با متخصصان در حوزه‌های علمی مشترک
		۱۶ به‌روزرودن در حوزه تخصصی خود
توانمندسازی تخصصی		۱۷ توسعه تسهیم و تولید علم
	تعالی علمی	۱۸ ارتقای رشد علمی دانشگاه
		۱۹ کاهش هزینه‌های دانشگاه در زمینه توسعه منابع انسانی
		۲۰ تسهیلگر مسیر افراد کم‌تجربه
	کارایی اجتماعی	۲۱ بهبود کیفی تعاملات اجتماعی
		۲۲ تقویت حس مشارکت و هم‌افزایی اجتماعی
توانمندسازی اجتماعی		۲۳ شناخته‌شدن به‌عنوان الگوی عملی یک انسان بالنده
	کارایی خدماتی	۲۴ ارتقای کیفی خدمات درمانی در سطح جامعه
		۲۵ ورود فارغ‌التحصیلان کارآمد و موفق به جامعه پزشکی و درمانی کشور

مهارت ارتباطی دانشجویی می‌شود (ش ۵)». شکوفایی تحصیلی به‌عنوان مضمون سازمان‌دهنده بعدی مورد اشاره قرار گرفت که شامل زیرگروه‌های بهبود تحصیلی، افزایش تمایل به یادگیری و کسب موفقیت‌های تحصیلی بود. «پایش وضعیت تحصیلی متنی به‌صورت مداوم باعث می‌شود ضعف‌های درسی اون حل بشود و به شرایط مطلوب‌تری برسد (ش ۹)». «در نتیجه همراهی منتور، رغبت متنی به درس بیشتر می‌شود و با علاقه زیادی درس را پیگیری می‌کند. در نتیجه یادگیری بهتری هم حاصل می‌شود (ش ۱۵)». «به تدریج که متنی آجرهای بنای موفقیت خودش رو روی هم می‌چینه، در آخر به مجموعه پرافتخاری از

که دانشجوی به تدریج بقیه استعدادها و توانمندی‌های خودش رو می‌شناسه (ش ۱)». «ثمره خیلی عالی منتورینگ دانشجویی تقویت‌شدن روحیه مطالبه‌گری متنی است (ش ۱۰)». «یکی از علت‌هایی که باعث شده منتورینگ نقش مهمی برای توانمندکردن متنی داشته باشه، اینه که مجاللی برای بیرون‌ریختن دغدغه‌های ذهنی متنی فراهم کرده (ش ۸)». «از دیدگاه من با داشتن یک حامی دلسوز و آگاه به‌مرور آشوب‌های فکری و ایرادهای شخصیتی متنی برطرف می‌شن و بعد از مدتی به تعادل مناسب فکری و روحی می‌رسه (ش ۴)». «به‌عنوان یک استاد دیدگاهم این است که اجرای منتورینگ به تدریج باعث بهبود

Archive of SID

مختلف به مرور به انسانی کارآمد تبدیل شده؛ به طور مسلم ایشان خودش می‌تونه منشأ خدمات زیادی در جامعه باشه و مسیر خیلی‌ها رو هموار کنه (ش ۳). «وقتی متنی مهارت ارتباطی بهتری به‌خاطر منتورینگ مؤثر پیدا می‌کنه، در جامعه هم حتماً انسان مفیدتری می‌شه و می‌تونه ارتباط و تعامل خوبی رو با سایر افراد برقرار کنه که در حیطه شغلی اون در آینده حتماً عامل موفقیت است (ش ۱۲)». از دیدگاه من در منتورینگ باید روی مهارت‌های اجتماعی دانشجویها مثل تقویت مشارکت‌های گروهی و روحیه کار تیمی تأکید بشه تا خود متنی هم مرحله به مرحله به منافع این مشارکت اجتماعی پی بیره و به کارهای گروهی و پرهیز از تکی و انفرادی عمل کردن علاقه‌مند بشه؛ در این صورت در زمینه تخصصی خودش هم به‌عنوان یک متخصص علوم پزشکی در آینده نتیجه خیلی خوب و قابل توجهی به‌دست میاره (ش ۱۱). «من فکر می‌کنم یک دانشجوی موفق از نظر شخصیتی و علمی و تخصصی که تحت فرایند منتورینگ بوده حتماً وقتی وارد جامعه بشه خودش می‌تونه به‌عنوان یک نقش مدل برای موقعیت‌های شبیهش مطرح باشه (ش ۶)».

کارایی خدماتی به‌عنوان دومین و آخرین مضمون سازمان‌دهنده در مؤلفه کلی توانمندسازی اجتماعی با زیرمجموعه‌های ارتقای کیفی خدمات درمانی در سطح جامعه و ورود فارغ‌التحصیلان کارآمد به جامعه پزشکی و درمانی کشور مورد اشاره اساتید قرار گرفت. دیدگاه مشارکت‌کنندگان در این مضمون عبارت بود از: «نظر من اینه که منتورینگ باعث می‌شه خروجی‌های ما از دانشگاه‌های علوم پزشکی انسان‌های کارآمد و کاربلدی باشند و این یعنی ارائه خدمات پزشکی و درمانی عالی به مردم کشور (ش ۱۶)». «از دید من اجرای منتورینگ دانشجویی وقتی موفق است که وقتی همین بچه‌ها وارد عرصه‌های خدماتی و درمانی جامعه بشن، بتونن منشأ خدمات باکیفیت درمانی به مردم باشن و این خیلی ارزشمند (ش ۱۴)».

بحث

این پژوهش به‌منظور تبیین نگرش اساتید در اجرای منتورینگ دانشجویی در حوزه آموزش علوم پزشکی صورت گرفت. آنچه به‌عنوان یافته‌های این مطالعه بر اساس داده‌های حاصل از مصاحبه حاصل شد عبارت بود از: توانمندسازی فردی، توانمندسازی

پیروزی‌های تحصیلی دوره دانشجویی می‌رسه که خیلی براش ارزشمند و هویت‌بخشه (ش ۲)».

بر اساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان در مصاحبه، توانمندسازی تخصصی به‌عنوان دومین مضمون فراگیر به شمار رفته است و زیرگروه‌های آن عبارت بودند از: تعالی حرفه‌ای و تعالی علمی. تعالی حرفه‌ای شامل زیرمقوله‌های ایجاد زمینه حمایتی برای توسعه تخصصی متنی، توسعه شبکه‌سازی حرفه‌ای با متخصصان در حوزه‌های علمی مشترک، به‌روزر بودن در حوزه تخصصی خود است و نظر مطلعان کلیدی در این خصوص عبارت بود از: «منتورینگ دوره دانشجویی نمود خیلی برجسته‌ای داره در به‌وجود آمدن موقعیت توسعه در رشته تخصصی متنی (ش ۱۶)». «از دید من ارتباط منتورشیبی می‌تونه متنی رو در زمینه تخصصی خودش روزآمد نگه داره؛ چون منتور به‌صورت مداوم از اون در زمینه تخصصی مطالبه‌های علمی متعددی داره (ش ۹)». «در منتورینگ شناخت متخصص‌های هم‌رشته با متنی و امکان وارد شدن به شبکه‌های ارتباطی اون‌ها برای دانشجو فراهم می‌شه (ش ۱۵)».

نگرش اساتید در زمینه تعالی علمی به‌عنوان دومین مضمون سازمان‌دهنده و دارای سه زیرگروه توسعه تولید و تسهیم علم، ارتقای رشد علمی دانشگاه‌ها و کاهش هزینه‌های دانشگاه در زمینه توسعه علمی عبارت بودند از: «وقتی متنی از طریق یک منتور کارآمد با متخصصان مختلف آشنا بشه، روند تصاعدی تولید علم و به دنبالش اشتراک‌گذاری علم در دانشگاه را شاهد هستیم (ش ۱۷)». «منتورینگ وقتی جزء جدانشدنی دوره دانشجویی باشه، حتماً در رشد علمی دانشگاه هم اثر داره (ش ۱)». «به نظر من خیلی وقتا به دلیل انجام‌ندادن چیزی که برای پیشرفت دانشجویها ضروری و مفید بوده، دانشگاه هزینه‌های زیادی بابت رفع اشکالات داده، به‌ویژه در زمینه‌های علمی وقتی منتورینگ را در دانشگاه داشته باشیم، وضعیت علمی دانشگاه و هزینه‌های اون هم در همین زمینه تا حدود زیادی کاهش پیدا می‌کنه (ش ۳)».

توانمندسازی اجتماعی سومین مضمون فراگیر استخراج‌شده از مصاحبه‌ها و مشتمل بر زیرمجموعه‌های کارایی اجتماعی و کارایی خدماتی بود. نمونه گفتار مصاحبه‌شوندگان در زیرطبقه کارایی اجتماعی بدین شرح بود: «شما در نظر بگیرید متنی طی دوره دانشجویی به‌خاطر دریافت مداوم بازخورد از منتور در زمینه‌های

است. بر اساس نظرات Gazaway و همکاران (۲۰۱۸) (۲۲) و شریفی و همکاران (۱۳۹۸) (۲۳)، منتورینگ تأثیر شگرفی در تعالی حرفه‌ای پرستاران دارد. همچنین طبق نتایج مطالعه Prendergast و همکاران (۲۰۱۹) (۲۴) انجام برنامه‌های منتورینگ در تعالی بخشی حرفه‌ای و شبکه‌سازی‌های تخصصی متنی‌ها در بخش اورژانس مؤثر اعلام شده است. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج مطالعه Kunselman و همکاران (۲۰۰۳) (۲۵) و Hamilton و همکاران (۲۰۱۹) (۱۹) همسو و هماهنگ است.

در نتیجه انجام مصاحبه‌ها مشخص شد مضمون فراگیر توانمندسازی اجتماعی طبق دیدگاه مشارکت‌کنندگان تحت عنوان دو مقوله کارایی اجتماعی در ویژگی‌های تسهیل‌کننده مسیر افراد کم‌تجربه در آینده، بهبود کیفیت تعاملات اجتماعی، تقویت حس مشارکت و هم‌افزایی اجتماعی، شناخته‌شدن به‌عنوان الگوی عملی یک انسان بالنده در جامعه، کارایی خدماتی در قالب ارتقای کیفی خدمات درمانی در سطح جامعه و ورود فارغ‌التحصیلان کارآمد به جامعه پزشکی و درمانی کشور قابل ارائه است. بر همین اساس محدوده تأثیرگذاری منتورینگ تنها به متنی و منتور در سطح دانشگاه محدود نیست و جامعه نیز در طولانی مدت از اجرای صحیح آن بهره‌مند خواهد شد.

نتایج پژوهش Wright-Harp و Cole (۲۰۰۸) (۲۶) حاکی از آن است که مهم‌ترین کارکرد منتورینگ دانشجویی، در زمان ورود فارغ‌التحصیلان به عرصه جامعه و در قالب ارائه خدمات اجتماعی، تخصصی و حرفه‌ای قابل مشاهده و بهره‌برداری است. همچنین پژوهش Goerisch و همکاران (۲۰۱۹) (۲۷) به تقویت مشارکت اجتماعی متنی‌ها در نتیجه بهره‌مندی از برنامه‌های منتورینگ دانشجویی اشاره شده است. Sng و همکاران (۲۰۱۷) (۲۸) نیز در پژوهش خود بیان داشته‌اند با توجه به اینکه منتورینگ در عرصه پزشکی و درمانی تعاملی پویا، هدفمند و متقابل میان متنی و منتور در زمینه تخصصی است و بر رسیدن به اهداف فردی، علمی و حرفه‌ای متمرکز است، میزان کارایی واقعی برنامه‌های منتورینگ عرصه پزشکی در دستاوردهای حرفه‌ای و اجتماعی آن نهفته است.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج حاصل از مطالعه حاضر، اجرای منتورینگ

تخصصی و توانمندسازی اجتماعی در قالب ۳ مضمون فراگیر، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۵ مضمون پایه. توانمندسازی فردی طبق دیدگاه مشارکت‌کنندگان با دو مضمون سازمان‌دهنده شکوفایی شخصیتی و شکوفایی تحصیلی توصیف شد که هر کدام از یک جنبه این مضمون کلی را پوشش دادند. همان‌گونه که نتایج مصاحبه‌های انجام گرفته با مطلعان کلیدی مطالعه حاضر نشان داد شکوفایی شخصیتی در ویژگی‌های افزایش انگیزه، افزایش خودشکوفایی و اعتمادبه‌نفس، پایش و تأمل در وضعیت فعلی، افزایش انعطاف‌پذیری، تقویت حس مسئولیت‌پذیری، کشف و توجه به سایر استعدادهای فردی، تقویت روحیه مطالبه‌گری، کاهش اضطراب در نتیجه طرح دغدغه‌ها و مشکلات، دستیابی به تعادل فکری و روحی، تقویت مهارت‌های ارتباطی و شکوفایی تحصیلی در ویژگی‌هایی همچون بهبود تحصیلی، افزایش تمایل به یادگیری و کسب موفقیت‌های تحصیلی ظاهر می‌شوند.

شواهد پژوهشی متعددی وجود دارد که بیانگر تأثیر منتورینگ بر بالندگی دانشجویان است. طبق نتایج پژوهش Hamilton و همکاران (۲۰۱۹) (۱۹) منتورینگ نتایج مثبتی در اثربخشی و توسعه شخصیتی دانشجویان فارغ‌التحصیل حیطه پزشکی داشته است. همچنین پژوهش صرابی و همکاران (۱۳۹۶) (۱۱) نشان داد افزایش مسئولیت‌پذیری و ارتقای اعتمادبه‌نفس متنی از جمله تبعات درخور توجه منتورینگ محسوب می‌شود. یافته‌های این بخش از مطالعه با نتایج پژوهش‌های Frei و همکاران (۲۰۱۰) (۲۰) و Geraci و Thigpen (۲۰۱۷) (۲۱) همسویی و همخوانی دارد.

همان‌گونه که نتایج مصاحبه با مطلعان کلیدی مطالعه حاضر نشان داد، مضمون فراگیر توانمندسازی تخصصی با دو زیرمجموعه تعالی حرفه‌ای و تعالی علمی توصیف شده است که مقوله تعالی حرفه‌ای در ویژگی‌های ایجاد زمینه حمایتی به‌منظور توسعه تخصصی متنی، توسعه شبکه‌سازی حرفه‌ای و تخصصی در حوزه‌های علمی مشترک، به‌روزر بودن در حیطه تخصصی خود و تعالی علمی در ویژگی‌های توسعه تولید و تسهیم علم، ارتقای رشد علمی دانشگاه، کاهش هزینه‌های دانشگاه در زمینه توسعه علمی متبلور است. از جمله زمینه‌هایی که تأثیرات منتورینگ در آن به ظهور می‌رسند، تعالی و تسهیل مسیر حرفه‌ای و علمی متنی‌ها

تحصیلی مصاحبه شد که از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر تلقی می‌شود. همچنین با توجه به نوظهور بودن مقوله منتورینگ به‌ویژه در نظام آموزش عالی ایران، پژوهش‌های داخلی اندکی در این زمینه در دسترس محققان قرار داشت. از آنجاکه اجرای منتورینگ بازتاب‌های وسیع و تأثیرگذاری در سطح آموزش عالی دارد، پیشنهاد می‌شود رویکردها و شیوه‌های متنوع انجام آن در رشته‌های تحصیلی مختلف بررسی شود و با تلفیق نتایج، دیدگاهی وسیع‌تر نسبت به آنچه هست و آنچه باید باشد، به مسئولان و مدیران ارشد این حوزه در قالب بازخورد ارائه شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله از پایان‌نامه دکتری (کد اخلاق: IR.IAU.M. REC.1399.002) گرفته شده است. بدین وسیله از مسئولان محترم کمیته، استاد مشاور و اعضای محترم هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز سپاسگزاری می‌شود که همکاری صمیمانه‌ای در راستای اجرای تحقیق داشتند.

دانشجویی طبق دیدگاه اعضای هیئت‌علمی، زمینه‌ساز تأثیرگذاری گسترده در سه بعد توانمندسازی‌های فردی، اجتماعی و تخصصی است و بازتاب‌های آن صرفاً به محیط دانشگاه، منتهی و منتور محدود نیست، بلکه کلیت جامعه هدف را تحت تأثیر تدریجی و عمیق خود قرار خواهد داد. این تأثیرات در شرایطی قابل تأمل‌تر است که عرصه اجرایی دانشگاه‌های علوم پزشکی باشد و تأثیرپذیر مستقیم این عرصه، دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی باشند؛ چراکه بی‌تردید جهت‌دهی شخصیتی، فکری، تعهد و توسعه حرفه‌ای، ارتقای علمی و از همه مهم‌تر، ارائه خدمات باکیفیت درمانی و پزشکی آنان به جامعه در سایه اجرای برنامه‌های هدفمند و پویای منتورینگ به‌دست خواهد آمد. با این توصیف، تلاش در معرفی کاربردی‌تر این شیوه حمایتی-تعاملی در سطح نظام آموزش عالی و پایش اجرای اصولی و صحیح آن توسط مسئولان و سیاست‌گذاران نظام سلامت آموزش عالی کاری ضروری و درخور توجه تلقی می‌شود. در این تحقیق با اعضای هیئت‌علمی یک دانشگاه در پنج رشته

References:

1. Amirianzadeh M, Jafari P, Ghoorchian N. The role of student associations in the leadership development of male and female students. *Quart J Educ Leadership Administ* 2012;5(1):25-46. (In Persian) [Link](#)
2. Maghbouli N, Pourhassan S. What do the first year medical students ask their mentors: the report of a 4-year study. *J Med Educ Dev* 2019;13(4):304-15. (In Persian) [Link](#)
3. Reza Soltani P, Ghanbari Khanghah A, Moridi M. Comparison of health related quality of life in dormitory and non-dormitory students. *J Holist Nurs Midwifery* 2014;24(4):38-45. (In Persian) [Link](#)
4. Shoja Nuri F, Shokri F. Identification and classification of the problems and harms of the non-local female college students (qualityresearch). *Cultural Eng* 2013;8(77):145-68. (In Persian) [Link](#)
5. Zaer L, Ghaed Mohammadi MJ. A survey on the socio-academic problems of female students (18-29 years of age) residing in the dormitory of the islamic azad (open) university in district 12 from their own points of view. *Soc Res* 2013;6(18):180-208. (In Persian) [Link](#)
6. Kaveh MH, Kojoori J, Rezaee R, Amini M, Bazrafcan L, Dehghani MR, et al. Behavioral and social sciences in medical education. Shiraz: Nameye Parsi Publication; 2017. (In Persian) [Link](#)
7. Cook M. Mentoring new faculty at a Christian University in the Northeast: developing a framework for programming. Rhode Island: Johnson & Wales University Providence Campus; 2011. [Link](#)
8. Nimmons D, Giny S, Rosenthal J. Medical student mentoring programs: current insights. *Adv Med Educ Pract* 2019;10:113-23. [PMID: 30881173](#)
9. Sorkhabi SY, Romero DA, Yan GK, Gu MD, Moran J, Morgenroth M, et al. The impact of land use constraints in multi-objective energy-noise wind farm layout optimization. *Renewable Energy* 2016;85:359-70. [Link](#)

10. Chung CE, Kowalski S. Job stress, mentoring, psychological empowerment, and job satisfaction among nursing faculty. *J Nurs Educ* 2012;51(7):381-8. [PMID: 22588567](#)
11. Zarrabi M, Imanieh M, Zarrabi K, Masjedi M, Kojuri J, Amini M, et al. Designing and organizing mentoring at shiraz medical school and reinforcing deep knowledge- based education using mentoring. *Teb va Tazkieh* 2017;26(3):228-36. (In Persian) [Link](#)
12. Pourhassan S. Clinical mentoring programs for medical students, practical points in design, implementation and evaluation. *J Med Educ Dev* 2018;13(3):238-251. (In Persian) [Link](#)
13. Mokhtari H. Historical review of qualitative research in knowledge and information science. *J Natl Stud Librarianship Inform Organ* 2016;27(3):127-46. (In Persian) [Link](#)
14. Abedi JH, Taslimi M, Faghihi A, Shekhzadeh M. Thematic analysis and thematic networks: a simple and efficient method for exploring patterns embedded in qualitative data municipalities. *Sterategic Manag Thought* 2012;5(2):151-98. (In Persian) [Link](#)
15. Ebrahimi SA, Eynali M. Developing a framework to explain the public policies capture using thematic analysis and interpretive structural modeling (ISM). *J Public Administ* 2019;11(39):403-30. (In Persian) [Link](#)
16. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qualit Res Psychol* 2006;3(2):77-101. [Link](#)
17. Abbaszadeh M. Validity and reliability in qualitative researches. *J Appl Sociol* 2012;23(1):19-34. (In Persian) [Link](#)
18. Zarshenas L, Sharif F, Molazem Z, Kayer M, Ebadi A, Zare N. Professional belonging in nursing students: a qualitative research. *Sadra Med Sci J* 2018;6(1):45-55. (In Persian) [Link](#)
19. Hamilton LK, Boman J, Rubin H, Sahota BK. Examining the impact of a university mentorship program on student outcomes. *Int J Mentoring Coach Educ* 2019;8(1):19-36. [Link](#)
20. Frei E, Stamm M, Buddeberg-Fischer B. Mentoring programs for medical students-a review of the PubMed literature 2000-2008. *BMC Med Educ* 2010;10:32. [PMID: 20433727](#)
21. Geraci SA, Thigpen SC. A review of mentoring in academic medicine. *Am J Med Sci* 2017;353(2):151-7. [PMID: 28183416](#)
22. Gazaway SB, Anderson L, Schumacher A, Alichnie C. Effect of mentoring on professional values in model C clinical nurse leader graduates. *J Nurs Manag* 2018;26(8):1044-50. [PMID: 29676035](#)
23. Sharifi K, Mirbagher N, Aghajani M. Mentorship method in clinical education of nursing students: a systematic review. *Dev Strategies Med Educ* 2019;6(2):39-49. (In Persian) [Link](#)
24. Prendergast HM, Heinert SW, Erickson TB, Thompson TM, Vanden Hoek TL. Evaluation of an enhanced peer mentoring program on scholarly productivity and promotion in academic emergency medicine: a five-year review. *J Natl Med Assoc* 2019;111(6):600-5. [PMID: 31351685](#)
25. Kunselman J, Hensley C, Tewksbury R. Mentoring in academe: models for facilitating academic development. *J Crim Justice Educ* 2003;14(1):17-35. [Link](#)
26. Wright-Harp W, Cole PA. A mentoring model for enhancing success in graduate education. *Contempor Issues Communicat Sci Disord* 2008;35:4-16. [Link](#)
27. Goerisch D, Basiliere J, Rosener A, McKee K, Hunt J, Parker TM. Mentoring with: reimagining mentoring across the university. *Gender Place Culture* 2019;26(12):1740-58. [Link](#)
28. Sng JH, Pei Y, Toh YP, Peh TY, Neo SH, Krishna LK. Mentoring relationships between senior physicians and junior doctors and/or medical students: a thematic review. *Med Teach* 2017;39(8):866-75. [PMID: 28562193](#)